

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Ковтун Оксани Анатоліївни
«Методологічні засади управління стійким розвитком підприємств
в умовах глобалізації»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Ступінь актуальності обраної теми дисертації

Аналіз сучасної економічної ситуації в Україні свідчить про значне збільшення кількості підприємств, які припинили свою діяльність або перебувають у складних кризових станах. Війна з РФ та динамічні глобалізаційні трансформації у світовому бізнес-середовищі призвели до виникнення нових ризикових ситуацій та значних дестабілізуючих наслідків, що потребують якісно нового реагування, змін у підходах до управління, зумовлюють необхідність застосування концепції стійкого розвитку, оскільки економічно та соціально збалансована політика підприємства слугує запорукою їх більш швидкого і ефективного виходу з кризових ситуацій та подальшого розвитку. Саме стійкий розвиток підприємств здатен в умовах невизначеності і підвищеної турбулентності бізнес-процесів забезпечити зміцнення ринкових позицій та підвищення рівня конкурентоспроможності товаровиробників.

Впровадження концепції стійкого розвитку вітчизняних підприємств в сучасних умовах передбачає побудову нових організаційно-економічних механізмів гнучкого реагування на диспропорції та кризові тенденції, застосування новітніх методів та інструментів, швидку адаптацію до умов зовнішнього середовища. В зв'язку з цим виникає необхідність комплексного дослідження проблеми методологічного забезпечення управління стійким розвитком підприємств, що дозволило б виявити тенденції, окреслили шляхи виживання й стратегічно виправдані управлінські рішення, конкретизувати механізми відновлення дисбалансу та узагальнити концептуальні засади управління стійким економічним розвитком.

Актуальність проблеми розроблення нових методологічних засад управління стійким розвитком підприємства підсилюється в умовах кризи тим, що розвиток економіки країни на пряму залежить від результатів господарської діяльності кожного конкретного підприємства.

Отже, тема дисертаційної роботи О. А. Ковтун, в якій надано розв'язання проблеми методологічного забезпечення управління стійким розвитком вітчизняних підприємств в умовах глобалізації, є актуальною та своєчасною, має суттєве значення для подальшого розвитку теорії економіки та менеджменту підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації

Ознайомлення з положеннями та результатами виконаного О. А. Ковтун дослідження надає підстави стверджувати про достатню міру їхньої обґрунтованості та достовірності.

Теоретичним підґрунтям дослідження послуговували концептуальні положення сучасних напрацювань економіки, менеджменту, ризикології, регіоналістики, математичної теорії нечіткої логіки, концепції стійкого розвитку, що надало змогу окреслити межі предметного поля дослідження.

Результати виконаного дослідження отримано з використанням широкого спектру загальних і спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило забезпечити надійність та достовірність результатів.

Підтвердженням обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій дослідження є їхнє використання при виконанні трьох науково-дослідних тем, визнання доцільним до використання в практиці діяльності восьми підприємств та закладу вищої освіти.

Отже, дисертаційна робота містить достатню міру обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій.

3. Наукова новизна положень, висновків та результатів дослідження, що представлені у дисертаційній роботі

Основним результатом дисертаційної роботи є ефективна діяльність

вітчизняних підприємств шляхом поглиблення методологічних засад управління їх стійким розвитком в умовах глобалізації.

Позитивно слід оцінити внесок авторки у поглиблення понятійно-категоріального апарату шляхом визначення змісту понять «стійкий розвиток підприємства», «концепція стійкого розвитку підприємства», «ризики стійкого розвитку підприємства», «механізм управління стійким розвитком підприємства», «стратегія стійкого розвитку підприємства», «інфраструктура стійкого розвитку підприємства в умовах глобалізації», «інструментарій управління стійким розвитком підприємства», що забезпечило систематизований опис нових знань щодо стійкого розвитку підприємств.

Проведене дослідження базується на визначенні ролі стійкого розвитку підприємств у забезпеченні його стійкості та конкурентоспроможності у бізнес-середовищі, підставою для чого послуговував аналіз передумов управління стійким розвитком підприємств в Україні (пп. 1.1, стор. 32-49 дисертації), детермінант стійкого розвитку підприємств (пп. 1.2, стор. 50-75 дисертації), генезису теорії й практики управління стійким розвитком підприємств (пп. 1.3, стор. 76-84 дисертації) та організаційно-економічних основ управління стійким розвитком підприємств в умовах глобалізації (пп. 1.4, стор. 84-97 дисертації).

Виявлення та аналіз характерних рис стійкості підприємств та аналіз сутності дефініції «сталий розвиток» надали можливість уточнити сутність поняття «стійкий розвиток підприємства» (пп. 2.1, стор. 101-120 дисертації).

Результати аналізу концептуальних засад стійкого розвитку послуговували підставою для уточнення змісту і структури концепції стійкого розвитку стійкого розвитку, властивостей та особливостей системної сукупності її теоретико-методологічного забезпечення (пп. 2.2, стор. 121-130 дисертації).

Авторка системно підійшла до питань обґрунтування теоретичної основи формування теоретико-методологічного підходу до визначення напрямів стійкого розвитку підприємства (пп. 2.3, стор. 131-137 дисертації)

та застосування на практиці запропонованого підходу (пп. 2.4, стор. 138-148 дисертації). Ці пропозиції можна розглядати як внесок авторки до подальшого розвитку положень економіки підприємств.

В основу пропозицій авторки щодо удосконалення методологічного підходу до оцінки стану стійкого розвитку підприємства (пп. 3.4, стор. 202-215 дисертації) покладено економіко-математичну модель оцінки стійкого розвитку підприємства (пп. 3.3, стор. 179-201 дисертації), яка, в свою чергу ґрунтується на урахуванні ризиків стійкого розвитку підприємств (пп. 3.1-3.2, стор. 151-178 дисертації) та показників стійкості.

Системоутворювальним науковим результатом дослідження є розроблення авторкою методологічних засад управління стійким розвитком підприємств в умовах глобалізації (розділ 4), що включають: інфраструктурне забезпечення (пп. 4.1, стор. 218-231 дисертації), інструментарій управління (пп. 4.2, стор. 232-239 дисертації), концептуальну модель управління (пп. 4.3, стор. 240-249 дисертації) та механізм управління (пп. 4.4, стор. 250-275 дисертації) стійким розвитком підприємств в умовах глобалізації.

Так само до головних наукових результатів дослідження слід віднести розроблені авторкою теоретико-методологічні основи визначення стратегій стійкого розвитку підприємства (пп. 5.1, стор. 282-297 дисертації), методичні та практичні підходи до визначення оптимальної стратегії стійкого розвитку підприємств (пп. 5.2, стор. 298-303 дисертації) та удосконалений теоретико-методичний підхід до формування стратегічних рішень щодо управління стійким розвитком підприємств (пп. 5.3, стор. 304-312 дисертації).

Відмітними рисами отриманих результатів дослідження, яким властива наукова новизна, слід визнати також запропоновані авторкою бізнес-модель управління стійким розвитком підприємства (пп. 4.3), обґрунтування доцільності впровадження стратегії "friendly environment" (пп. 5.2), структурно-логічна схема формування й реалізації стратегії (пп. 5.3).

Таким чином, результатам проведеного дослідження притаманна

наукова новизна, вони збагачують методологічні засади управління стійким розвитком підприємств, містять нові інструменти, методи та підходи для забезпечення позитивної динаміки їх діяльності. Результати дослідження викладені логічно, належним чином обґрунтовані, є достовірними та доведеними.

4. Значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації за її темою

Результати виконаного дослідження послугували підставою формування завершеного і придатного до практичного використання методологічного забезпечення управління стійким розвитком підприємства.

У складі найвагоміших з практичної точки зору результатів дисертаційної роботи слід відзначити вперше запропонованих теоретико-методологічний підхід до визначення напрямів стійкого розвитку підприємства, який дозволяє оцінити всі чинники впливу та обґрунтовувати нові напрями стійкого розвитку підприємства.

Запропонована бізнес-модель управління стійким розвитком підприємства забезпечує створення суспільної та споживацької цінностей, що є актуальним в умовах глобалізованих ринків.

Пропонована стратегія «Friendly environment» є забезпечує реалізацію трансформаційних перетворень на підприємстві на основі тісної взаємодії зі стейкхолдерами.

Розроблена економіко-математична модель, що ґрунтується на аналізі показників ризику та стійкості підприємства дозволяє приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Для практики діяльності підприємств корисними є рекомендації з щодо формування й реалізації стратегії стійкого розвитку підприємства, а також відповідного механізму управління в умовах глобалізації.

Удосконалена класифікація інфраструктури стійкого розвитку "за видами діяльності" розкриває перед підприємствами нові можливості щодо більш змістовної взаємодії з новими для нього суб'єктами інфраструктури.

Систематизація детермінант стійкого розвитку підприємств одночасно за двома ознаками: «за місцем виникнення» та «за сферами виникнення» забезпечує більш якісне урахування всіх детермінант, відповідно до особливостей його діяльності.

Запропоновано підхід до формування матриці визначення стратегій стійкого розвитку підприємства відповідно до стану розвитку національної економіки та стану розвитку підприємств надає можливість формалізувати процедуру вибору релевантної стратегії.

Систематизація інструментарію управління стійким розвитком підприємств має важливе науково-практичне значення. Визначені авторкою методи, прийоми, підходи, види аналізу і способи впливу дозволяють підвищувати ефективність соціо-еколого-економічної діяльності підприємства.

Уточнення сутності та змісту предметного поля дослідження та визначення ключових понять забезпечує систематизований опис нових знань щодо стійкого розвитку підприємств.

Таким чином, є підстави стверджувати про суттєве значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації: вони значною мірою сприяють подальшій еволюції теорії стійкого розвитку, теоретичного та інструментального базису економіки та менеджменту підприємств.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи опубліковано в достатній кількості наукових праць, зарахованих за темою дисертаційної роботи. У наукових працях дисертантки повною мірою відображено основні результати дослідження, у тому числі ті, які містять елементи наукової новизни та мають практичне значення.

За змістом, кількістю, обсягом та структурою наукові публікації відповідають п. 8 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня

доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197) та наказу МОН України № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук»).

З наукових робіт, що опубліковано у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та висновки, що є результатом власних досліджень дисертантки, про що зазначено в переліку опублікованих наукових праць у дисертації та її рефераті.

6. Відсутність академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації у дисертаційній роботі

За результатами ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, представленими в ній висновками за результатами аналізу офіційних статистичних даних, авторськими розрахунками, є підстави стверджувати про відсутність ознак фальсифікації та фабрикації наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Підтвердженням відсутності ознак академічного плагіату, фактів фабрикації та фальсифікації результатів дослідження, висновків, даних, результатів розрахунків, правил їхньої інтерпретації є результати перевірки дисертаційної роботи на плагіат з використанням програмного засобу перевірки на плагіат Strikeplagiarizm.com, за результатами якого «встановлено високу унікальність тексту, правомірність запозичень визнано обґрунтованим (загальноприйняті терміни та цитування інших авторів з посиланням на них)» (лист Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка від 08.01.2025 р. № 73).

7. Зауваження та дискусійні питання стосовно положень докторської дисертації

Стосовно положень докторської дисертації слід надати зауваження та зазначити на деякі дискусійні питання.

1. У пп.1.1 «Передумови управління стійким розвитком підприємств в Україні» представлено ґрунтовний аналіз соціально-економічної діяльності

вітчизняних підприємств за період з 2010 р. по 2024 р. (стор. 37-49 дисертації). На наш погляд, необхідно також було розглянути їх діяльність окремо за період 2022-2025 рр., що дозволило б виокремити новітні тренди розвитку.

2. У проведеному авторкою аналізі сутності дефініцій «сталий розвиток» і «стійкий розвиток» представлені тільки думки вітчизняних науковців (пп. 2.1 стор. 101-113 дисертації). Для забезпечення всебічності дослідження необхідно було б розглянути аналогічні визначення зарубіжних науковців, що також надало б можливість виокремити додаткові риси цих понять.

3. На рис. 2.8 «Концепція стійкого розвитку підприємства» (стор. 129 дисертації) зазначена концептуальна ідея стійкого розвитку, у якій не йдеться про екологічні аспекти, але в подальшому авторка зазначає про екологічні цілі стійкого розвитку підприємства, що є не логічним і потребує додаткового обґрунтування.

4. У пп.2.3 «Теоретико-методологічний підхід до визначення напрямів стійкого розвитку підприємства» (стор. 131-138 дисертації) не вказано: які ще методи, крім зазначених, проаналізувала авторка при формулюванні даного підходу?

5. У пп.2.4 (стор. 138-149 дисертації) наведені значення коефіцієнтів впевненості для виокремлених чинників впливу, але не зрозуміло як їх було визначено. Бажано було б навести приклад визначення хоч одного коефіцієнта впевненості.

6. З тексту дисертації не зрозуміло, чому саме такі показники обрані авторкою для визначення стану стійкості діяльності підприємства (пп.3.3, табл.3.5 стор. 198-199 дисертації)?

7. На рис. 4.2 (стор. 229 дисертації) представлені систематизовані авторкою елементи інфраструктури стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації, до яких не віднесено маркетингову інфраструктуру. Вважаємо, що зазначена «комунікаційна інфраструктура» не включає всіх представників

маркетингової сфери (наприклад, логістів тощо).

Наведені зауваження стосовно положень дисертаційної роботи не є принциповими і не зменшують загальну позитивну оцінку результатів виконаного дослідження.

8. Відповідність реферату змісту дисертаційної роботи

Реферат дисертаційної роботи відображає зміст основних результатів та положень дисертації і не містить положень, які відсутні в дисертаційній роботі.

9. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук

Дисертаційна робота Ковтун Оксани Анатоліївни «Методологічні засади управління стійким розвитком підприємств в умовах глобалізації» є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему.

Дисертація містить положення та пропозиції, що в сукупності є вагомим внеском до розв'язання актуальної проблеми розроблення теоретичних, методологічних та прикладних засад управління стійким розвитком підприємств в умовах глобалізації.

Апробацію результатів дисертаційної роботи слід визнати достатньою для підтвердження їхньої завершеності, несуперечливості, обґрунтованості, готовності до практичного використання.

Дисертацію написано відповідно до вимог наукового стилю. Положення дослідження викладено логічно, послідовно. Висновки та пропозиції дисертації достатньою мірою обґрунтовані, мають необхідне теоретичне та методологічне підґрунтя. Зміст реферату відображає основні положення, висновки і результати дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота відповідає вимогам нормативних документів МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема п. 7, 9 Порядку присудження та позбавлення

наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1197), а її автор – Ковтун Оксана Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
Міністерства освіти і науки України

Ольга МАСЛАК

